

IMPACT VAN HET CORONAVIRUS (COVID-19) OP HET SOCIALE WELZIJN VAN GELDERLANDERS – ACHTSTE WAVE

IN OPDRACHT VAN PROVINCIE GELDERLAND

ONDERZOEK DOOR KIESKOMPAS IN OPDRACHT VAN PROVINCIE GELDERLAND,

J. VAN LINDERT, L. VAN HECK, T. ETIENNE, Y. KUTIYSKI & A. KROUWEL

› Inhoudsopgave

• Inhoudsopgave	2
• Samenvatting.....	3
• Over het onderzoek	5
• Over Kieskompas.....	5
• Onderzoeksopzet.....	5
• Respondenten: het Gelderland-panel	5
• Het coronavirus	6
• Gezondheid en risico-inschatting	6
• De corona-maatregelen	8
• Psychologische en sociale impact	12
• De impact op de economische situatie.....	16
• Binnensteden en koopgedrag	17
• Het centrum	17
• Koopgedrag en verplaatsing	19
• Koopgedrag online en offline	21
• Verandering door corona	22
• De toekomst van stads- en dorpscentra.....	23

› Samenvatting

Op maandag 14 december werd een nieuwe lockdown tot 19 januari afgekondigd. Dit onderzoek is uitgevoerd tussen 4 en 10 december en geeft dus inzicht in de periode kort voordat de Gelderse samenleving in lockdown moest.

Tussen medio oktober en begin december is de **ervaren dreiging** voor de eigen gezondheid en de gezondheid van anderen **verder afgenomen**. Begin december noemde ruim een kwart van de Gelderlanders het coronavirus (heel erg) bedreigend voor de **eigen gezondheid**, drie op de tien voor de gezondheid van **vrienden**, en ruim vier op de tien voor de gezondheid van **familieleden**.

Het aantal Gelderlanders dat de maatregelen - die begin december golden - te streng noemt is bijna verdubbeld ten opzichte van de vorige metingen (eind augustus – november), van één op acht naar één op vier. Ruim twee op de tien Gelderlanders noemt de **coronamaatregelen** (helemaal) niet effectief, maar een meerderheid van zes op tien Gelderlanders vindt ze **‘een beetje effectief’** en iets minder dan twee op de tien noemt ze effectief.

De helft van de Gelderlanders is van mening dat de meeste Nederlanders **gepast** reageren op de corona-uitbraak, terwijl vier op de tien van mening is dat andere Nederlanders de risico's **onderschatten**. Dit blijkt ook wanneer Gelderlanders gevraagd worden of anderen zich aan de corona-maatregelen houden: voor alle maatregelen, zoals anderhalve meter afstand houden, schatten Gelderlanders in dat **anderen** zich er **niet zo streng** aan houden **als zichzelf**. Tussen de zeven en negen op tien Gelderlanders zeggen dat ze zichzelf heel streng of redelijk streng houden aan de corona-maatregelen, terwijl maar tussen de twee en vier op tien Gelderlanders zeggen dat anderen dit ook doen.

Stellingen over **de consequenties van de maatregelen** vormen een echte splijtzwam. Ruim vier op de tien, een stijging tegenover het vorige onderzoek, vindt dat de *regering onvoldoende rekening houdt met de economische en sociale gevolgen van de corona-maatregelen*. Een even grote groep is het hier echter niet mee eens. Ook is een derde het er mee eens dat *‘De huidige corona-maatregelen meer schade veroorzaken dan zij proberen te voorkomen’*, terwijl vier op tien het hier niet mee eens is. Negen op de tien Gelderlanders die de maatregelen te streng vinden, zijn het eens met deze **negatieve gevolgen van de maatregelen**. Ook wie de maatregelen niet effectief vindt, is het hier mee eens.

De algemeen afgenomen ervaren dreiging van het coronavirus wordt mogelijk verklaard door de positieve berichten over **het vaccin**. In overeenkomst met cijfers van I&O Research¹ zou zeven op de tien Gelderlanders zich **zeker of waarschijnlijk laten vaccineren**. Dit aantal neemt toe met leeftijd en hoe theoretischer geschoold men is, en neemt beduidend af met hoe strenger men de maatregelen vindt: in deze groep kan vaccinatie slecht op de steun van vier op tien rekenen.

De negatieve psychologische gevolgen van corona hebben aan kracht gewonnen: de eenzaamheid, stress, irritatie en het gebrek aan fijne vooruitzichten zijn allemaal toegenomen sinds deze zomer. Begin december, dus voor de lockdown, zegt één derde van de Gelderlanders het gevoel te hebben dat ze **niets meer hebben om naar uit te kijken** en meer dan een kwart zegt zich **vaker eenzaam te voelen**; deze cijfers zijn **(bijna) even hoog als eind april-begin mei**. Wie de maatregelen gepast en effectief noemt, heeft minder vaak last van deze negatieve gevolgen. Het aantal Gelderlanders dat zegt sinds de corona-uitbraak **meer rust te hebben in hun hoofd** en zich **minder gehaast te voelen**, is verder afgenomen. Wel is er een lichte stijging bij het aantal mensen dat zegt dat ze **nieuwe initiatieven zien ontstaan, hechter geworden te zijn met hun familie**, en dat denkt dat **mensen elkaar meer helpen dan voorheen**. Meer vrouwen dan

¹<https://www.ioresearch.nl/actueel/vaccinatiebereidheid-toegenomen-bereidheid-onder-zorgpersoneel-even-hoog/>

mannen lijken deze positieve gevolgen te ervaren, mensen die de maatregelen (veel) te streng of niet effectief vinden juist minder.

Een van de interessantste bevindingen van deze meting is dus dat de **ervaren dreiging** voor zowel de gezondheid als de economische situatie **afneemt**, maar de **negatieve psychologische** effecten bijna op dezelfde hoogtes zitten als in april. Ook de **onvrede met de maatregelen** was begin december behoorlijk **toegenomen**.

Ook het koopgedrag van Gelderlanders wordt behoorlijk beïnvloed door het coronavirus. Zo wordt er sinds de corona-uitbraak **vaker online gewinkeld**, en daar ook meer geld uitgegeven. Eén op de drie Gelderlanders is *bang om tijdens het winkelen besmet te raken*. Ruim acht op de tien zegt *drukke momenten te vermijden om te winkelen ('shoppen')* en een ruime meerderheid vindt dat winkels over het algemeen *voldoende maatregelen* hebben genomen om veilig te kunnen winkelen.

De helft van de Gelderlanders zegt normaal gesproken met de auto naar het winkelgebied te gaan, bijna de helft met de fiets, en slechts één op vijf, voornamelijk inwoners van een stad, al lopend (men mocht meerdere antwoorden aanduiden). Gelderlanders noemen **bereikbaarheid en bekendheid** van het **winkelgebied** als belangrijkste redenen om voor een bepaald winkelgebied te kiezen, voor Gelderlanders die normaal gesproken met de **auto** gaan zijn ook **goede parkeermogelijkheden** belangrijk.

Naast winkelen, worden binnensteden voornamelijk bezocht om naar een restaurant of café te gaan. Ook voor culturele activiteiten zoals het bezoek aan een theater, bioscoop en daarnaast het bezoeken van een markt, verplaatsen Gelderlanders zich naar het centrum van de eigen of een andere woonplaats, al geeft de helft aan dat ze deze activiteiten nooit doen. Gelderlanders blijven voornamelijk in hun eigen woonplaats voor dagelijkse boodschappen, op restaurant of café gaan, en om te shoppen. Ze verplaatsten zich het vaakst naar een andere woonplaats voor werk.

Sinds de corona-uitbraak gaan Gelderlanders **minder vaak naar het centrum**, zowel van hun eigen woonplaats als dat van een andere stad of dorp. Vooral het bezoek aan andere binnensteden is afgenomen sinds de corona-uitbraak. Zes op de tien Gelderlanders ging voor corona minstens maandelijks naar een centrum in een andere stad of dorp, tegenover vier op de tien sinds de uitbraak. Naast de verandering in verplaatsing, is er ook een verandering in uitgaven. Gelderlanders geven aan dat ze minder geld uitgeven, voornamelijk op de markt en in fysieke winkels. Toch zegt een **meerderheid evenveel geld uit te geven** sinds de corona-uitbraak, behalve in online webwinkels: hier geeft de helft van de Gelderlanders, die wel eens iets online koopt, meer geld uit.

Er is al veel gespeculeerd over **hoe de samenleving door corona zal veranderen**, maar wanneer aan Gelderlanders gevraagd wordt in hoeverre hun gewoontes zullen veranderen, lijken we **terug te keren naar het leven voor de corona-uitbraak**. Voor bijna elke activiteit is **een grote meerderheid** er van overtuigd dat ze het **evenveel zullen doen na de crisis als ervoor**. Eén belangrijke **uitzondering is thuis werken**: meer dan vier op de tien geeft aan dit vaker te gaan doen dan voor de corona-crisis. Ook opvallend de verschuiving van fysieke winkels naar online shoppen als iets tijdelijk zien: wanneer de corona-crisis voorbij is denkt twee derde even veel online en offline te winkelen als ze gewend waren voorheen.

› Over het onderzoek

De uitbraak van het coronavirus heeft grote impact op ons dagelijkse leven. School, werk, sport, familie; alles loopt op dit moment even voor iedereen anders. Provincie Gelderland heeft Kieskompas gevraagd om onderzoek te doen naar de impact van het coronavirus (COVID-19) op het welzijn van de Gelderlanders (welbevinden). De uitkomsten zullen de Provincie Gelderland helpen mee te denken over de impact van deze crisis op het persoonlijke leven van de Gelderlanders en worden gebruikt om Gelderland zo goed mogelijk door deze periode te helpen.

› Over Kieskompas

Bij Kieskompas brengen we politieke opinies en maatschappelijke trends in beeld. Dat doen we via gericht panelonderzoek en met behulp van online tools en events. Zo helpen we wetenschappelijk en onafhankelijk onderzoek een stapje vooruit. Het onderzoeksinstituut Kieskompas wordt dan ook gevormd door een groep betrokken en enthousiaste wetenschappers die betrouwbare informatie leveren aan kiezers en besluitvormers.

› Onderzoeksopzet

Kieskompas zal het Gelderland-panel minimaal één keer per maand benaderen om aan onderzoek (in relatie tot het coronavirus) deel te nemen. Deze onderzoek hebben als doel om de sociaal-maatschappelijke impact van het coronavirus op de Gelderlanders beter in kaart te brengen. Het maandelijks onderzoeken is geen overbodige luxe, want de impact van het coronavirus is groot. Het Sociaal Cultureel Planbureau schrijft zelfs nooit zulke grote veranderingen in het Centraal Onderzoek Burgerperspectieven gezien te hebben sinds het 12,5 jaar geleden begonnen is². Deze zevende wave (30 oktober – 4 november) richt zich ook op duurzaamheid. Eerdere rapportages:

- [Wave 1](#): 10 tot 14 april 2020 (4515 Gelderse respondenten)
- [Wave 2](#): 29 april tot 4 mei 2020 (4397 Gelderse respondenten)
- [Wave 3](#): 29 mei tot 3 juni 2020 (3418 Gelderse respondenten)
- [Wave 4](#): 19 tot 25 juni 2020 (3288 Gelderse respondenten)
- [Diepteanalyse eerste vier waves](#)
- [Wave 5](#): 28 augustus – 3 september (3113 Gelderse respondenten)
- [Wave 6](#): 7 tot 13 oktober (3376 Gelderse respondenten)
- [Wave 7](#): 30 oktober – 4 november (2998 Gelderse respondenten)

› Respondenten: het Gelderland-panel

De **achtste wave** is vrijdagmiddag **4 december** onder het gestratificeerde Gelderland-panel (7325 mensen) verspreid en via een anonieme link verder verspreid. Op donderdagmiddag **10 december** hadden 3088 mensen het onderzoek volledig ingevuld, waarvan 2932 mensen uit het Gelderland-panel (antwoordratio van 40 procent) en 153 mensen via de anonieme link. Van de 3088 mensen die het onderzoek invulden, gaven 3069 mensen aan in Gelderland te wonen. De resultaten van dit onderzoek zijn gewogen naar geslacht, leeftijd, opleiding, etniciteit en stemgedrag om de data ten aanzien van deze kenmerken representatief te maken voor de provincie Gelderland. Gewichten hoger dan het 99,5^e percentiel zijn getrimd. Om respondenten een gewicht toe te kennen, moeten hun leeftijd, geslacht, migratie-achtergrond, opleiding, en het stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen bekend zijn, hetgeen 2953 Gelderlanders met ons deelden.

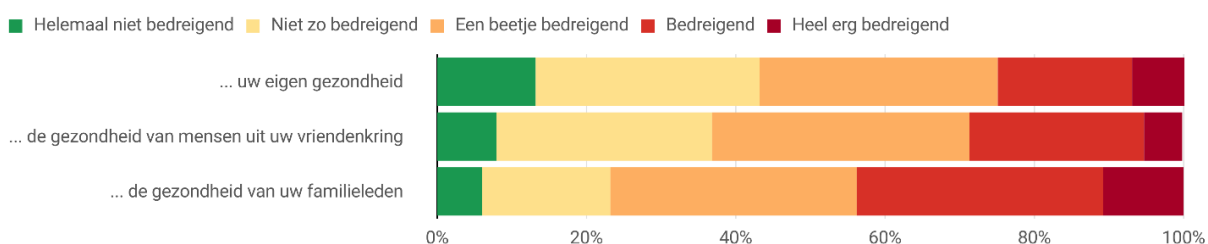
² Dekker, P., den Ridder, J., van Houwelingen, P., & Miltenburg, E. (2019). Burgerperspectieven 2020/2. Den Haag: SCP.

› Het coronavirus

› Gezondheid en risico-inschatting

Medio oktober was het aantal Gelderlanders dat het coronavirus als (heel) bedreigend voor de eigen gezondheid en die van vrienden en familie ervaarde bijna net zo hoog als aan het begin van de coronauitbraak (medio april). In de periode tussen medio oktober en begin december is deze ervaren dreiging weer behoorlijk afgenomen. Begin december noemt ruim een kwart van de Gelderlanders het coronavirus (heel erg) bedreigend voor de **eigen gezondheid** en drie op de tien voor de gezondheid van **vrienden**. Ook het aantal Gelderlanders dat het coronavirus (heel erg) bedreigend voor de **gezondheid** van hun **familieleden** noemt is iets verder **afgenomen**. Net als in eerdere onderzoeken ervaren **jongeren, theoretisch opgeleiden, mannen**, en Gelderlanders die hun **eigen gezondheid (zeer) goed** noemen en makkelijker kunnen rondkomen het coronavirus als **minder bedreigend** voor de eigen gezondheid dan anderen.

In hoeverre vindt u het coronavirus (COVID-19) bedreigend voor...

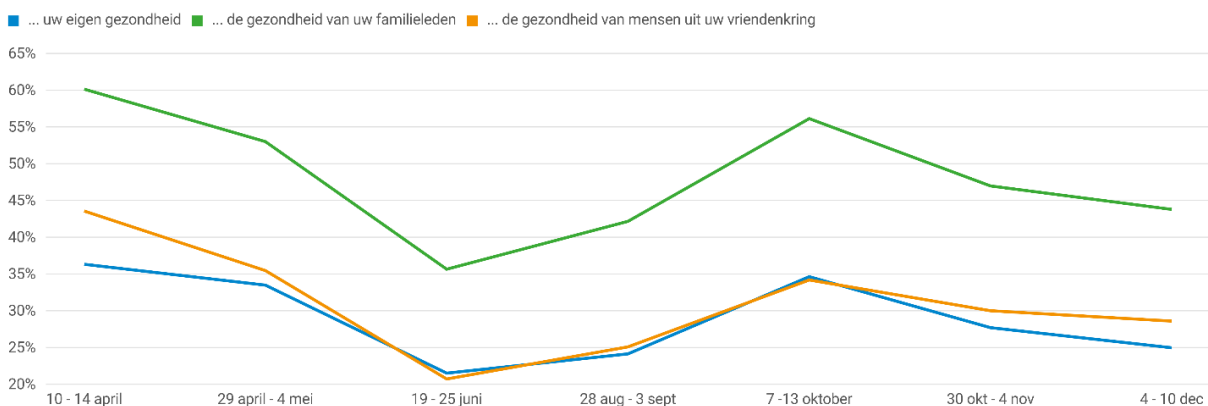

Door Kieskompas Gemaakt met LocalFocus

Bron: Onderzoek Kieskompas in Gelderland (4 - 10 december 2020)

In hoeverre vindt u het coronavirus (COVID-19) bedreigend voor...

Percentage (heel) erg bedreigend

Door Kieskompas Gemaakt met LocalFocus

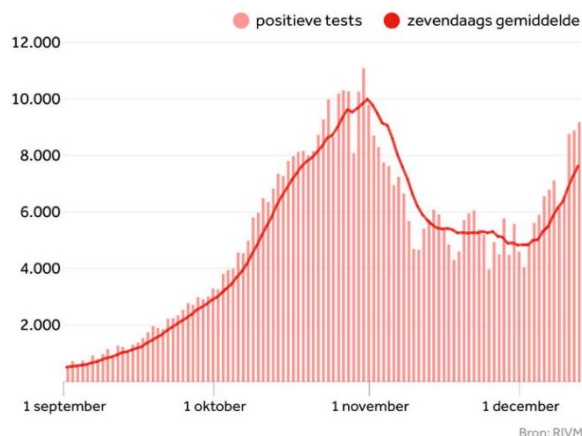
Bron: Onderzoek Kieskompas in Gelderland (04 - 10 december 2020)

De **afgenomen ervaren dreiging** voor de gezondheid is extra opvallend, omdat deze vaak het aantal besmettingen volgt (de toe- of afname hiervan). Het aantal besmettingen begon **begin december** (gedurende de dataverzameling) al licht te stijgen. In de onderstaande figuren³ valt het echter ook op dat eind november twee keer een kleine piek van het aantal dagelijkse besmettingen te zien. Deze vlakke echter ook weer af, waardoor de urgentie begin december mogelijk minder werd gevoeld. Op

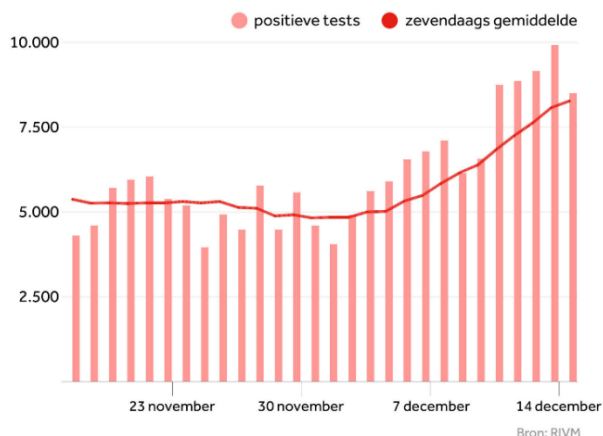
³ <https://nos.nl/artikel/2360329-rivm-9182-nieuwe-besmettingen-stijging-zet-door.html> (links) en <https://nos.nl/artikel/2360780-hoe-een-telefoontje-van-van-dissel-alles-veranderde.html> (rechts)

dinsdagavond 8 december vond een persconferentie van Mark Rutte en Hugo de Jonge plaats. Bij deze persconferentie werden geen nieuwe maatregelen aangekondigd, maar werd wel gezegd dat het niet uitgesloten zou zijn dat deze voor de Kerst nodig waren, afhankelijk of de cijfers zouden blijven stijgen.

Door RIVM gemelde positieve coronatests

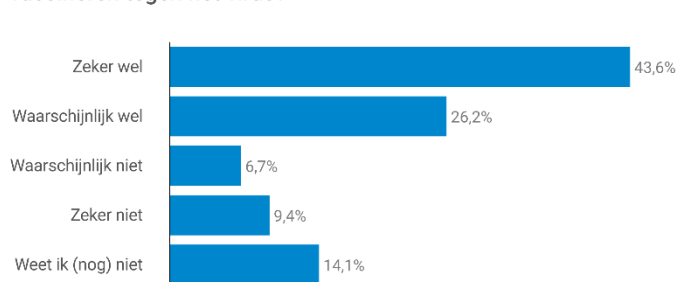
Door RIVM gemelde positieve coronatests

Ook zou deze afgenomen dreiging te maken kunnen hebben met positieve berichten over het vaccin. Begin december vertelde Hugo de Jonge (minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport) dat *'als het meezit, op 4 januari gestart kan worden met het vaccineren tegen corona'*. Ruim **vier op de tien Gelderlanders zegt begin december zich 'zeker' te willen laten vaccineren en ruim een kwart 'waarschijnlijk'**, vergelijkbare cijfers met wat I&O Research⁴ vond. Eén op de zes denkt zich (*waarschijnlijk of zeker*) niet te laten vaccineren en daarnaast zegt één op de zeven dit nog niet te weten. **Ouderen** en Gelderlanders die **theoretisch opgeleid** zijn zeggen vaker dat ze zich zeker of waarschijnlijk zullen **laten vaccineren**; gezondheid speelt geen duidelijke rol. Gelderlanders die de **maatregelen (veel) te streng noemen, willen zich minder vaak laten vaccineren**.

Percentage zeker/waarschijnlijk wel	Stel dat een vaccin beschikbaar komt, zou u zich laten vaccineren tegen het virus?
18-34	64.1%
35-49	61.7%
50-64	72.4%
65+	79.1%
Lager-opgeleid	67.8%
Middel-opgeleid	65.5%
Hoger-opgeleid	77.8%
Gezondheid	
Zeer goed	64.0%
Goed	72.4%
Gaat wel	68.0%
(Zeer) slecht	64.4%
Maatregelen	
Te soepel	77.6%
Gepast	82.9%
Te streng	37.6%
Totaal	69.8%

Stel dat een vaccin beschikbaar komt, zou u zich laten vaccineren tegen het virus?

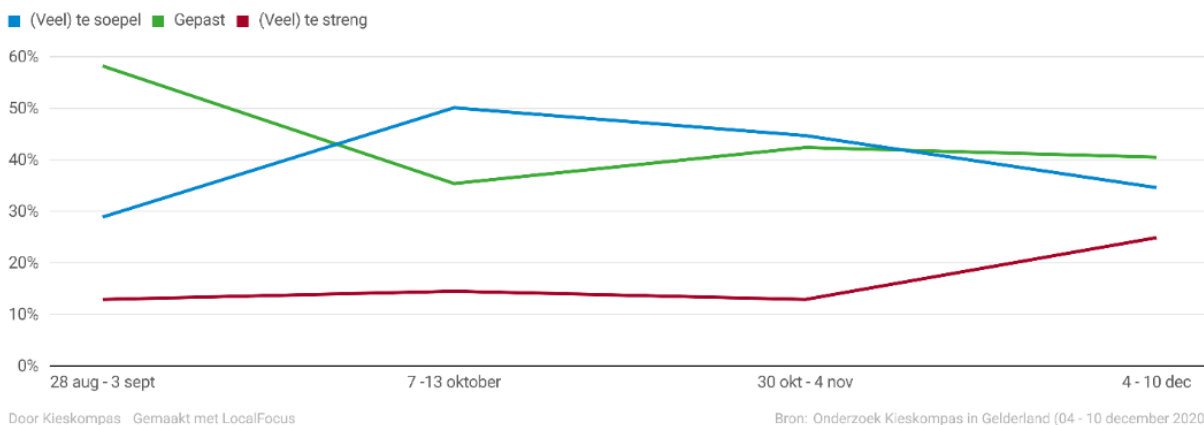
Bron: Onderzoek Kieskompas in Gelderland (04 - 10 december 2020)

⁴<https://www.ioresearch.nl/actueel/vaccinatiebereidheid-toegenomen-bereidheid-onder-zorgpersoneel-even-hoog/>

De corona-maatregelen

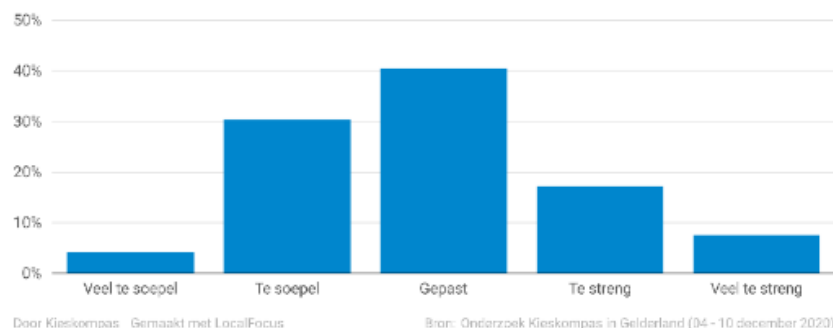
Begin december noemde een kwart van de Gelderlanders **de maatregelen (veel) te streng**. Hetgeen een **forse stijging** is ten opzichte van de eerdere periode (eind augustus – november) toen consequent één op de acht Gelderlanders de maatregelen *(veel) te streng* noemden. Het aantal Gelderlanders dat de maatregelen *gepast* noemde is in de eerdergenoemde periode ongeveer gelijk gebleven, terwijl het aantal dat **de maatregelen (veel) te soepel noemt verder is afgenomen**. Deze uitkomst is (op het moment van publicatie) extra opvallend, omdat de maatregelen op maandag 14 december verder zijn aangescherpt, nadat het aantal besmettingen verder is opgelopen.

Vindt u de maatregelen van de Nederlandse overheid op de corona-crisis gepast, te streng of te soepel?

De Gelderlanders die de maatregelen (veel) te soepel noemden, kozen vaker voor het gematigdere antwoord 'Te soepel' in plaats van 'Veel te soepel'. Bij Gelderlanders die de maatregelen (veel) te streng noemden is dit verschil kleiner, hoewel ook daar vaker voor het gematigdere antwoord gekozen is.

Vindt u de maatregelen van de Nederlandse overheid op de corona-crisis gepast, te streng of te soepel?

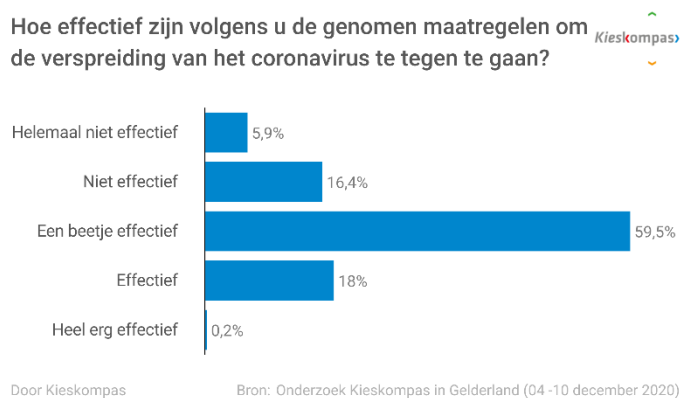

Gelderlanders tussen de 18 en 34 jaar noemen de maatregelen het vaakst (veel) te streng en **ouderen** noemen de maatregelen **vaker (veel) te soepel**. Net als in eerdere onderzoeken zien we dat **theoretisch geschoolden**, Gelderlanders die **makkelijker rondkomen** en Gelderlanders met een **goede algemene gezondheid** de maatregelen het **vaakst gepast** noemen. Er is ook een link met hoe effectief Gelderlanders denken dat de maatregelen zijn. Wie denkt dat de maatregelen hooguit een beetje effectief zijn, is meer geneigd ze te soepel of te streng te vinden. Wie de maatregelen (heel) effectief noemt, vindt ook overwegend dat ze gepast zijn. Wie dus niet tevreden is over de effectiviteit van de maatregelen vindt niet dat ze gepast zijn, maar dit kan dus zowel betekenen dat ze willen dat de maatregelen verstrengen, respectievelijk versoepelen.

De maatregelen van de Nederlandse overheid op de coronacrisis zijn ...			
Percentage	(veel) te soepel	gepast	(veel) te streng
18-34	27	35.9	37.1
35-49	32.7	35.1	32.2
50-64	38.5	41.8	19.7
65+	38.6	47.9	13.6
Lager-opgeleid	42.1	35.2	22.6
Middel-opgeleid	35.5	36.5	28
Hoger-opgeleid	27.4	50.6	22.1
Maatregelen			
Niet effectief	40.9	9.6	49.5
Beetje effectief	37.3	41.7	21.0
(Heel) effectief	18.1	74.1	7.8
Gezondheid			
Zeer goed	22.6	32.2	45.2
Goed	33.7	44.5	21.8
Gaat wel	40	35.5	24.5
(Zeer) slecht	54.5	40.3	5.2
Totaal	34.6	40.5	24.9

Ook vroegen wij Gelderlanders hoe effectief de maatregelen volgens hen waren om de verspreiding van het coronavirus tegen te gaan. Het valt daarbij op dat **praktisch niemand de maatregelen 'Heel erg effectief' noemt en minder dan twee op de tien 'Effectief'**. Het aantal Gelderlanders dat de maatregelen (helemaal) niet effectief noemt is zelfs groter dan het aantal Gelderlanders dat de maatregelen (heel erg) effectief noemt. Een ruime meerderheid noemt de maatregelen 'Een beetje effectief'.

Hoe effectief zijn volgens u de genomen maatregelen om de verspreiding van het coronavirus te tegen te gaan?

Vaak wordt gezegd dat de verspreiding van het coronavirus niet alleen beïnvloed wordt door de maatregelen, maar ook door het gedrag van mensen. De helft van de Gelderlanders is van mening dat de meeste Nederlanders gepast reageren op de uitbraak van het coronavirus, ruim één op de tien vindt dat men deze overschat, terwijl zo'n vier op de tien van mening is dat de meeste Nederlanders het onderschatten.

Hoe zou u de manier waarop de meeste Nederlanders omgaan met de uitbraak van het coronavirus omschrijven?

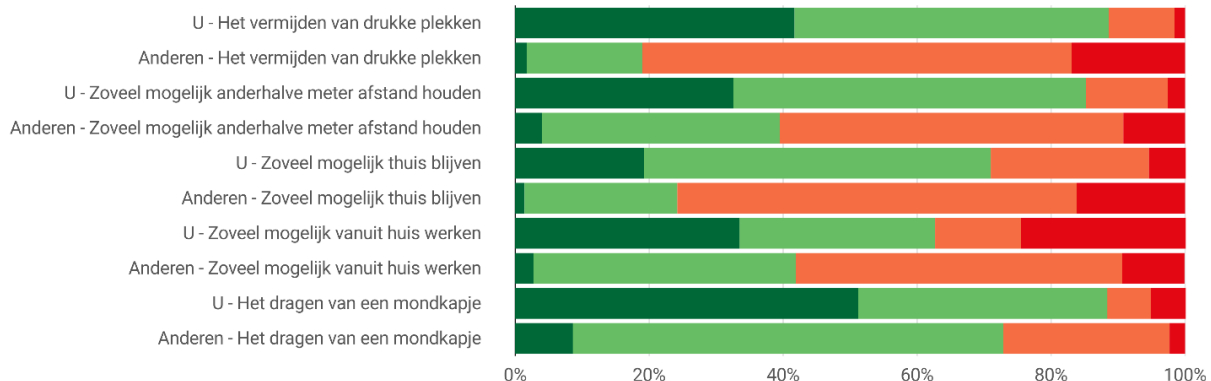
Ook vroegen wij Gelderlanders over de **naleving van een aantal specifieke corona-maatregelen**. Daarbij is een groot verschil tussen de **evaluatie van het eigen gedrag** en de **evaluatie van het gedrag van anderen** zichtbaar. Negen op de tien Gelderlanders zegt zichzelf *heel of redelijk streng* te houden aan het **vermijden van drukke plekken**, terwijl maar twee op de tien van mening is dat anderen dat (heel of redelijk) streng doen. Dezelfde trend zien we bij het *zoveel mogelijk anderhalve meter afstand houden*. Terwijl ruim acht op de tien Gelderlanders aangeeft zichzelf hier (redelijk) streng aan te houden; zegt maar vier op de tien Gelderlanders dat anderen dit doen. Ook wat betreft **thuisblijven** liggen de verhoudingen in de evaluatie van het eigen gedrag en het gedrag van anderen scheef. Zo'n zeven op de tien Gelderlanders geeft aan *heel of redelijk streng* om te gaan met de maatregel *om zoveel mogelijk thuis te blijven*; terwijl ruim zeven op de tien Gelderlanders vindt dat anderen deze maatregel *bijna niet of niet zo streng* naleeft. We zien hier dus flinke verschillen in hoe Gelderlanders kijken naar hun eigen handelen ten aanzien van de maatregelen en het handelen van anderen.

Opvallend is dat dit verschil bij één maatregel niet zo duidelijk is. Zo geeft negen op de tien Gelderlanders aan zich heel dan wel redelijk streng aan **het dragen van een mondkapje** te houden. Alleen hier is de evaluatie van de ander een stuk positiever: Zeven op de tien Gelderlanders is van mening dat anderen dit ook (redelijk) streng doen. Mogelijk heeft dit te maken met de vanaf 1 december 2020 geldende plicht een mondkapje te dragen in publieke binnenruimten en bij contactberoepen.

Hoe goed houden u en andere mensen zich volgens u aan de onderstaande corona-maatregelen?

Kieskompas

■ Heel streng ■ Redelijk streng ■ Niet zo streng ■ Bijna niet

Door Kieskompas Gemaakt met LocalFocus

Bron: Onderzoek Kieskompas in Gelderland (04 - 10 december 2020)

Een meerderheid van ongeveer zes op de tien Gelderlanders verwacht dat **'lockdownperiodes' in de toekomst vaker zullen voorkomen**. Opvallend genoeg is dit percentage iets lager dan bij het vorige onderzoek (30 oktober – 4 november), toen twee op de drie dit aangaf. Twee op de tien Gelderlanders is het er (helemaal) mee eens dat *het gevaar van het coronavirus door de Nederlandse overheid en traditionele media wordt overdreven*, hetgeen een stijging is ten opzichte van het vorige onderzoek. Twee op de drie is het overigens (helemaal) niet eens met deze stelling.

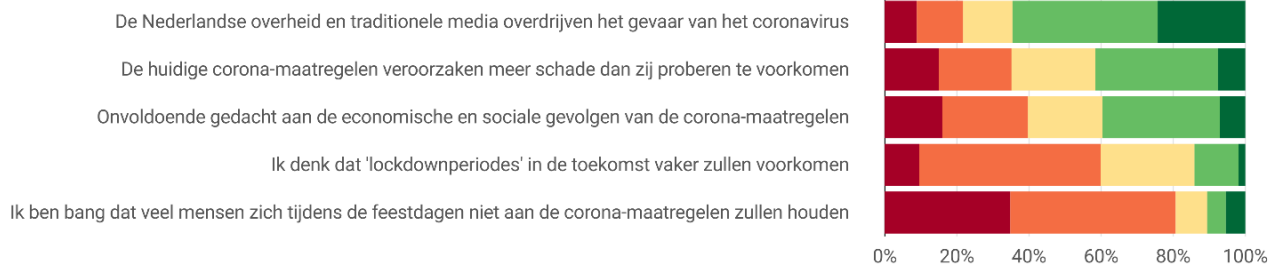
Gelderlanders reageren tevens verdeeld op de **consequenties van de maatregelen**. Ruim vier op de tien is het (helemaal) eens met de stelling *'De regering houdt onvoldoende rekening met de economische en sociale gevolgen van de corona-maatregelen'* en vier op de tien is het hier (helemaal) niet mee eens. Bij het vorige onderzoek (30 oktober – 4 november), was zo'n drie op de tien het (helemaal) eens met deze stelling. Hier is dus best een flinke stijging merkbaar en het vormt begin december dus echt een splijtzwam onder de Gelderlanders. Eenzelfde trend zien we bij de stelling: *'De huidige corona-maatregelen*

veroorzaken meer schade dan zij proberen te voorkomen’ – hier is ruim vier op de tien het (helemaal) niet mee eens tegenover ruim één op de drie Gelderlanders die het er (helemaal) mee eens is. Ruim **acht op de tien Gelderlanders zegt bang te zijn dat veel mensen zich tijdens de feestdagen niet aan de corona-maatregelen zullen houden**.

In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?

■ Helemaal mee eens ■ Mee eens ■ Neutraal ■ Mee oneens ■ Helemaal mee oneens

Door Kieskompas Gemaakt met LocalFocus

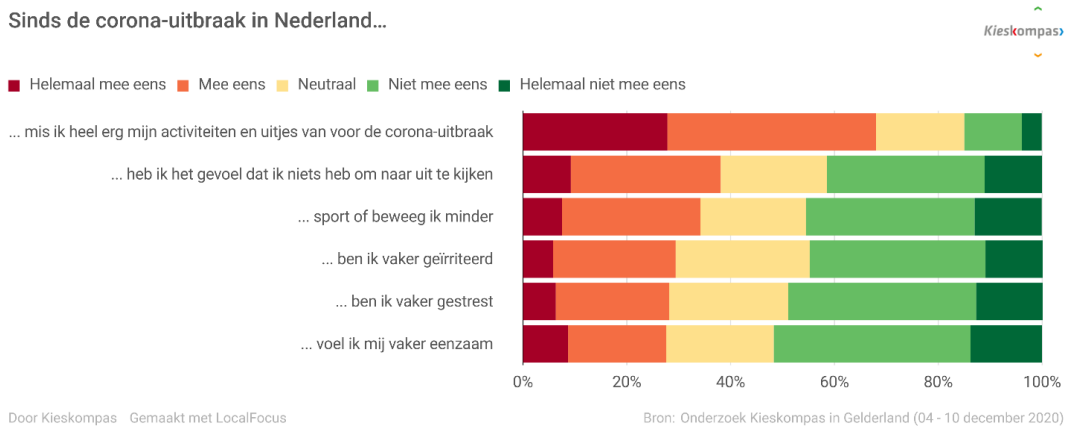
Bron: Onderzoek Kieskompas in Gelderland (04 - 10 december 2020)

Percentage (helemaal) mee eens	De Nederlandse overheid en traditionele media overdrijven het gevaar van het coronavirus	De huidige corona- maatregelen veroorzaken meer schade dan zij proberen te voorkomen	De regering houdt onvoldoende rekening met de economische en sociale gevolgen van de corona-maatregelen	Ik denk dat 'lockdown-periodes' in de toekomst vaker zullen voorkomen	Ik ben bang dat veel mensen zich tijdens de feestdagen niet aan de corona- maatregelen zullen houden
18-34	27.8	44.2	51.2	69.8	76.5
35-49	29.2	38.8	44.4	54.5	72.1
50-64	16.2	33.9	34.1	59.7	85.4
65+	15.7	25.0	31.4	56.6	86.7
Lager-opgeleid	20.9	39.9	42.6	57.8	84.2
Middel-opgeleid	24.4	37.1	42.2	63.3	80.2
Hoger-opgeleid	18.4	28.2	33.6	56.7	78.9
Gezondheid					
Zeer goed	32.0	42.4	47.0	52.8	71.9
Goed	19.7	33.2	37.0	56.8	81.2
Gaat wel	22.4	37.1	43.6	70.1	83.7
(Zeer) slecht	13.3	26.1	31.9	69.4	86.7
Maatregelen					
Te soepel	9.5	25.7	29.4	72.3	93.6
Gepast	6.1	11.3	18.2	49.1	84.8
Te streng	63.7	85.7	88.6	61.0	55.8
Niet effectief	54.5	69.9	70.5	68.6	66.6
Beetje effectief	14.0	29.4	34.4	60.3	85.7
(Heel) effectief	6.5	10.3	19.1	49.3	82.0
Totaal	27.7	35.1	39.7	60.0	80.8

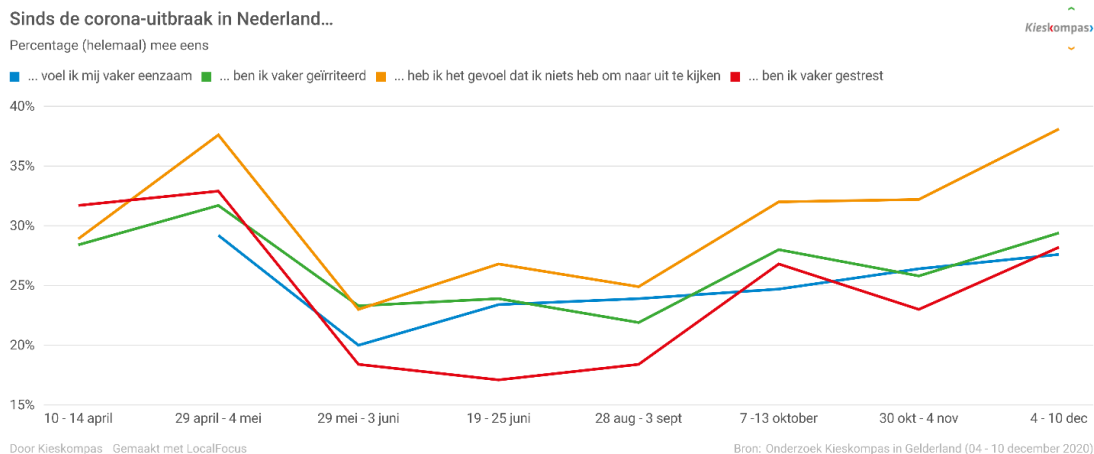
Psychologische en sociale impact

De impact van het coronavirus en de maatregelen die genomen worden om verspreiding van het virus tegen te gaan is groot op het sociale welzijn van de Gelderlanders. Sinds de eerste meting van dit onderzoek, zijn herhaaldelijk vragen gesteld over hoe men zich voelt tijdens deze coronacrisis. Over het algemeen is het beeld begin december, dus nog voor de lockdown, al **negatiever dan bij de vorige meting** (30 oktober – 4 november), op sommige vragen **bijna even negatief als in april**.

Meer dan tweederde van de Gelderlanders zegt hun *activiteiten en uitjes van voor de corona-uitbraak heel erg te missen*. Vorige meting was dat nog iets minder dan zes op tien, net als in de peiling in juni en eind augustus. Ook de andere negatieve gevoelens waarnaar gevraagd werd, worden steeds door drie tot vier op tien Gelderlanders ervaren. Daarbij staat *het gevoel niks te hebben om naar uit te kijken* bovenaan, op nauwe voet gevolgd door het aantal mensen dat aangeeft *minder te sporten of te bewegen*. Iets minder dan drie op de tien Gelderlanders zegt *vaker eenzaam* te zijn, hoewel iets meer dan de helft het daar niet mee eens is. Ook is ongeveer de helft het er (helemaal) niet mee eens dat ze sinds de corona-uitbraak *vaker gestrest* zijn.

De stijging die we begin oktober zagen, zet zich na een lichte daling eind oktober weer door. Het aantal Gelderlanders dat begin december *niks heeft om naar uit te kijken* zit op hetzelfde niveau als tijdens de piek van de eerste golf in april tot bijna vier op tien. Ook **eenzaamheid zit sinds eind mei in een continue stijgende lijn** tot iets meer dan een kwart van de Gelderlanders, bijna het niveau van april. Gevoelens van *irritatie* en *stress* zitten nog niet opnieuw op dat niveau, maar zijn beide wel hoger dan medio oktober, beiden bijna drie op de tien Gelderlanders.

Mannen geven minder vaak dan vrouwen aan zich eenzaam te voelen of het gevoel te hebben nergens naar uit te kijken, maar geven vaker aan hun uitjes of activiteiten te missen. **Jongeren** blijven degenen die **het meest de negatieve psychologische gevolgen van de coronacrisis ervaren**, net als **mensen in de stad**. Sinds de vorige meting is eenzaamheid onder jongeren wel iets gedaald. Theoretisch opgeleiden ervaren de negatieve psychologische gevolgen net wat minder dan praktisch opgeleiden.

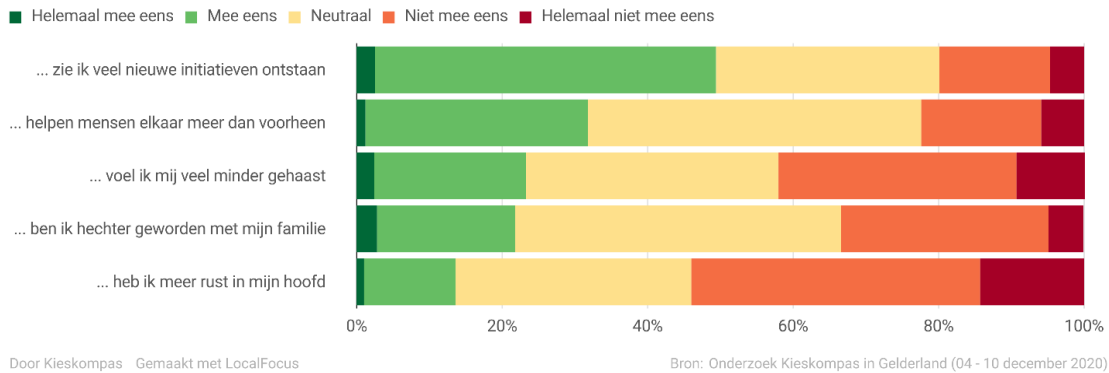
Overigens zien we dat Gelderlanders die **de maatregelen van de Nederlandse overheid gepast vinden, zich minder eenzaam voelen** dan zij die de maatregelen te soepel of te streng vinden. Toch mist ook een meerderheid van degenen die de maatregelen gepast vinden hun uitjes en activiteiten van voor de uitbraak. **Hoe effectiever men de maatregelen inschat, hoe minder vaak men zulke negatieve gevoelens zegt te hebben**. Het is dus van belang om proportionele maatregelen te nemen, en ervoor te zorgen dat deze maatregelen ook zo ervaren worden. Gelderlanders die vinden dat anderen de risico's van het virus onderschatten, rapporteren ook minder vaak negatieve impact op hun psychologische of sociale situatie dan zij die vinden dat anderen het risico overschatten.

Sinds de corona-uitbraak in Nederland...

<i>Percentage (helemaal) mee eens</i>	... voel ik mij vaker eenzaam	... mis ik heel erg mijn activiteiten en uitjes van voor de corona-uitbraak	... heb ik het gevoel dat ik niets heb om naar uit te kijken	... sport of beweeg ik minder
18-34	40.4	74.3	50.7	49.3
35-49	32.3	69.3	41.8	35.2
50-64	18.1	63.6	29.2	28.9
65+	22.8	66.2	33.6	25.6
<i>Lager-opgeleid</i>	22.1	68.3	36.5	26.6
<i>Middel-opgeleid</i>	30.4	70.0	40.6	38.4
<i>Hoger-opgeleid</i>	27.8	65.0	35.7	33.8
Gezondheid				
<i>Zeer goed</i>	20.4	68.2	45.2	24.1
<i>Goed</i>	23.2	68.5	32.4	31.9
<i>Gaat wel</i>	39.0	69.6	46.3	45.1
<i>(Zeer) slecht</i>	48.5	54.8	48.5	39.0
Maatregelen				
<i>Te soepel</i>	27.4	72.7	35.7	37.5
<i>Gepast</i>	22.9	61.6	29.8	30.1
<i>Te streng</i>	35.7	72.0	55.1	36.4
<i>Niet effectief</i>	35.1	72.2	51.9	41.6
<i>Beetje effectief</i>	27.2	66.3	36.3	33.0
<i>(Heel) effectief</i>	19.6	68.7	27.0	29.1
Woonsituatie				
<i>Stad (centrum)</i>	35.2	70.1	41.2	34.9
<i>Stad (buitenwijk)</i>	29.4	67.7	37.6	38.6
<i>Dorp</i>	27.0	68.4	40.8	32.7
<i>Buitengebied</i>	12.7	64.8	22.4	24.3
<i>Totaal</i>	27.7	68.1	38.1	34.2

Naast deze negatieve psychologische en sociale gevolgen van het coronavirus zien veel Gelderlanders ook **positieve ontwikkelingen**. Zo geeft (nog steeds) meer dan vier op de tien Gelderlanders aan veel *nieuwe initiatieven te zien ontstaan*, al was dat eind augustus nog bijna de helft. Ongeveer drie op de tien Gelderlanders is het er (helemaal) mee eens dat *mensen elkaar meer helpen dan voorheen*, al was ook dat eind mei nog meer dan de helft.

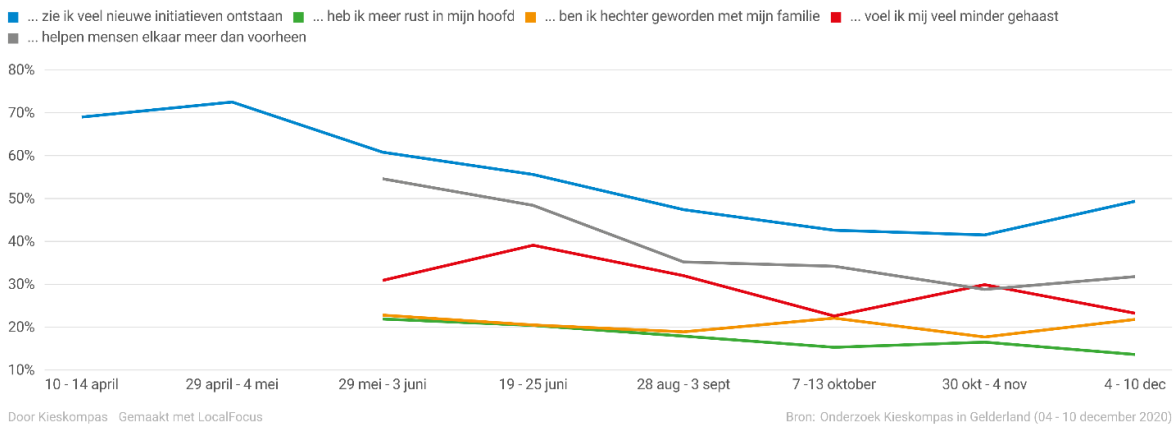
Sinds de corona-uitbraak in Nederland...

De opinies over de positieve ontwikkelingen die de coronacrisis met zich meebrengt zijn diverser dan tijdens eerdere metingen. Het lijkt erop dat de kerstperiode een **toename in een aantal ervaren positieve effecten** met zich meebrengt, zoals meer mensen die *nieuwe initiatieven zien ontstaan*, meer mensen die zeggen dat *men elkaar vaker helpt dan voorheen*, en meer mensen die *hechter geworden zijn met hun familie*. Daartegenover staat een verdere daling van het aantal mensen dat zegt *meer rust in hun hoofd* te hebben, en opnieuw een afname van mensen die zich *minder gehaast* voelen.

Sinds de corona-uitbraak in Nederland...

Percentage (helemaal) mee eens

Vijftigplussers geven vaker aan dat ze meer *nieuwe initiatieven te zien* ontstaan dan jongeren. Ouderen zeggen ook het meest dat *mensen elkaar meer helpen dan voorheen*, net als vrouwen dat vaker zeggen dan mannen. Vrouwen geven net vaker aan *hechter geworden te zijn met hun familie*. Bij Gelderlanders uit de carrièrefase (35-49 jaar) zijn de positieve effecten groter: ze voelen zich *minder gehaast* dan jongere en oudere Gelderlanders, en geven aan *meer rust in hun hoofd* te hebben. Ook vrouwen zeggen

beide vaker dan mannen. Praktisch opgeleiden zien vaker *nieuwe initiatieven ontstaan* dan theoretisch opgeleiden.

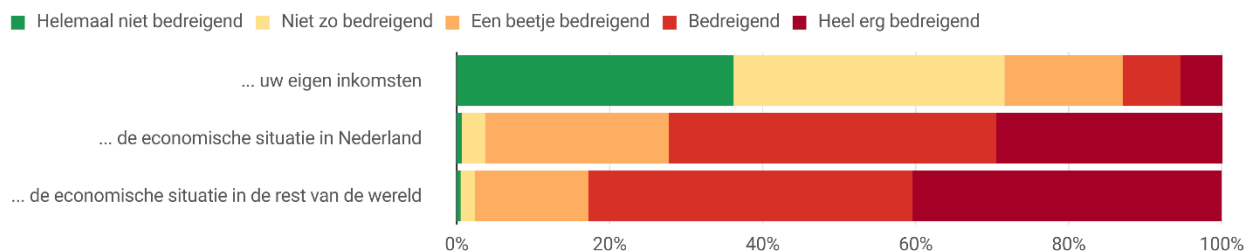
Hoe slechter iemands gezondheid, hoe minder vaak men aangeeft *meer rust in hun hoofd te hebben* of te zien dat *mensen elkaar meer helpen*. **Mensen die de maatregelen (veel) te streng vinden, ervaren ook minder positieve effecten.** Mensen die de maatregelen te soepel vinden, ervaren deze vaak net het meest, net als mensen die de maatregelen (heel) effectief vinden, soms wel meer dan dubbel zo veel als zij die de maatregelen niet effectief vinden.

Percentage (helemaal) mee eens	... zie ik veel nieuwe initiatieven ontstaan	... heb ik meer rust in mijn hoofd	... ben ik hechter geworden met mijn familie	... voel ik mij veel minder gehaast	... helpen mensen elkaar meer dan voorheen
18-34	42.8	11.7	24.5	21.8	29.1
35-49	42.9	20.7	22.6	27.4	28.3
50-64	56.0	11.5	18.2	21.1	32.4
65+	53.5	11.5	22.7	23.4	36.6
Man	45.6	10.4	17.1	19.2	28.7
Vrouw	53.3	16.9	26.7	27.5	35.1
Lager-opgeleid	54.2	14.4	31.7	26.5	37.7
Middel-opgeleid	49.5	11.6	16.5	17.7	28.4
Hoger-opgeleid	45.4	15.9	22.1	29.0	32.2
Gezondheid					
Zeer goed	45.9	15.2	19.4	27.5	33.5
Goed	50.8	15.0	25.5	23.6	33.4
Gaat wel	47.1	10.0	15.4	19.2	28.4
(Zeer) slecht	53.3	8.1	14.8	26.5	23.0
Maatregelen					
Te soepel	51.4	18.9	26.8	26.9	34.6
Gepast	57.0	13.2	21.8	24.3	33.7
Te streng	34.1	6.9	14.9	16.5	24.8
Niet effectief	33.8	8.8	18.4	14.9	17.2
Beetje effectief	52.7	12.9	23.6	24.0	34.0
(Heel) effectief	57.0	22.0	19.4	31.0	42.5
Totaal	49.3	13.6	21.8	23.2	31.8

De impact op de economische situatie

Nog steeds wordt het coronavirus door bijna alle Gelderlanders als (enigszins) **bedreigend voor de economische situatie in Nederland en de rest van de wereld ervaren**. Wel is in de periode tussen medio oktober en begin december de **'intensiteit' afgenomen**, dus meer Gelderlanders kozen voor *'een beetje bedreigend'* in plaats van (heel) erg bedreigend. Het aantal Gelderlanders dat zich (enigszins) zorgen maakt over hun eigen inkomsten is in deze periode iets afgenomen, maar nog steeds bijna drie op de tien.

In hoeverre vindt u het coronavirus (COVID-19) bedreigend voor...

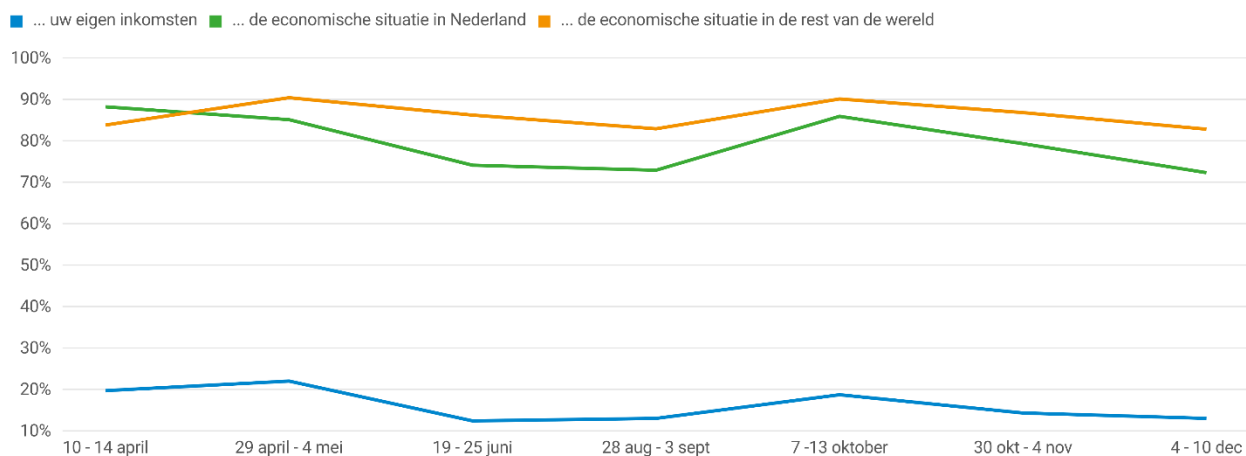
Door Kieskompas Gemaakt met LocalFocus

Bron: Onderzoek Kieskompas in Gelderland (4 - 10 december 2020)

De ervaren dreiging voor de eigen, Nederlandse en wereldwijde economische situatie is begin december **vergelijkbaar met** de zomermaanden, ondanks dat het aantal besmettingen en ziekhuisopnames per dag duidelijk hoger ligt.

In hoeverre vindt u het coronavirus (COVID-19) bedreigend voor...

Percentage (heel) erg bedreigend

Door Kieskompas Gemaakt met LocalFocus

Bron: Onderzoek Kieskompas in Gelderland (04 - 10 december 2020)

› Binnensteden en koopgedrag

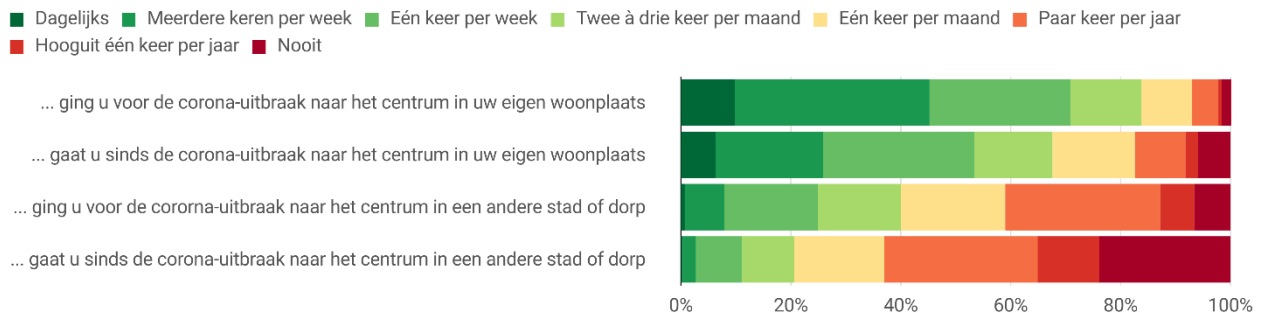
› Het centrum

Allereerst vroegen we Gelderlanders hoe vaak ze voor de corona-uitbraak uitbraak een bezoek brachten aan het centrum van hun eigen woonplaats en die van een andere stad of dorp, en hoe vaak ze dat sinds de corona doen. Voor de corona-uitbraak gingen zeven op de tien Gelderlanders **minstens één keer per week naar het centrum van hun eigen woonplaats; sinds de uitbraak is dit nog ongeveer de helft. Voor de corona-uitbraak** bezochten vooral Gelderlanders die in de *buitenwijk van een stad* wonen het centrum van hun eigen woonplaats minder vaak: slechts de helft gaf aan toen minstens wekelijks te gaan, en sinds corona is dit aantal gehalveerd. Ook Gelderlanders die in het centrum van een stad en in het buitengebied wonen bezoeken het centrum van hun woonplaats nu minder vaak. Voor inwoners van dorpen is dit aantal vrijwel hetzelfde gebleven.

Ruim twee op de tien Gelderlanders bezocht het *centrum van een andere stad of dorp* voor de corona-uitbraak minstens één keer per week, terwijl ruim vier op de tien dat niet meer dan een paar keer per jaar deed. **Sinds de corona-uitbraak zijn deze cijfers verder afgenomen: slechts één op de tien gaat nog minstens één keer per week naar het centrum van een andere stad of dorp**, meer dan zes op de tien doen dit hooguit een paar keer per jaar. Ook dit wordt beïnvloed door waar men woont. Slechts één op tien inwoners van een stad bezocht het centrum van een andere plaats wekelijks of vaker, tegenover bijna vier op tien inwoners uit dorpen en het buitengebied. Het effect van corona is wel evenredig voor het bezoeken van het centrum van een andere plaats: **sinds de uitbraak is het aantal Gelderlanders dat een andere binnenstad bezoekt gehalveerd, of men nu in een dorp, stad, of in het buitengebied woont.**

Hoe vaak...?

Kieskompas

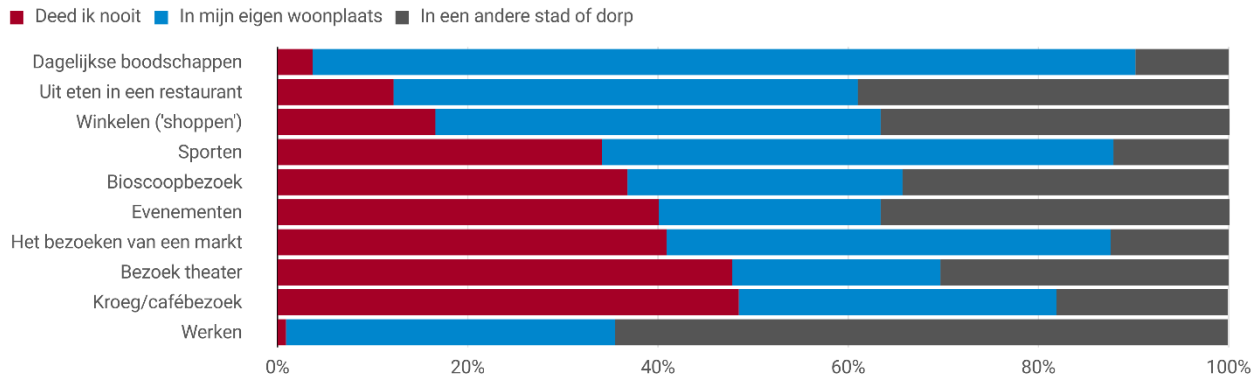

Door Kieskompas Gemaakt met LocalFocus

Bron: Onderzoek Kieskompas in Gelderland (04 - 10 december 2020)

Ook vroegen wij Gelderlanders waar ze verschillende activiteiten uitvoeren. Daarbij geeft ongeveer de helft van de Gelderlanders aan nooit naar het theater te gaan en ruim vier op de tien zegt nooit naar de markt, evenementen, of een bioscoop te gaan. Een iets kleinere groep zegt nooit ergens heen te gaan om te sporten. Ruim acht op de tien zegt wel eens te winkelen ('shoppen') en uit eten te gaan en bijna alle Gelderlanders zeggen wel eens boodschappen te doen. *Werken* is alleen aan Gelderlanders gevraagd die aangaven op dit moment te werken in dienstverband of als zelfstandige (met personeel).

Waar deed u onderstaande activiteiten voor de corona-uitbraak meestal?

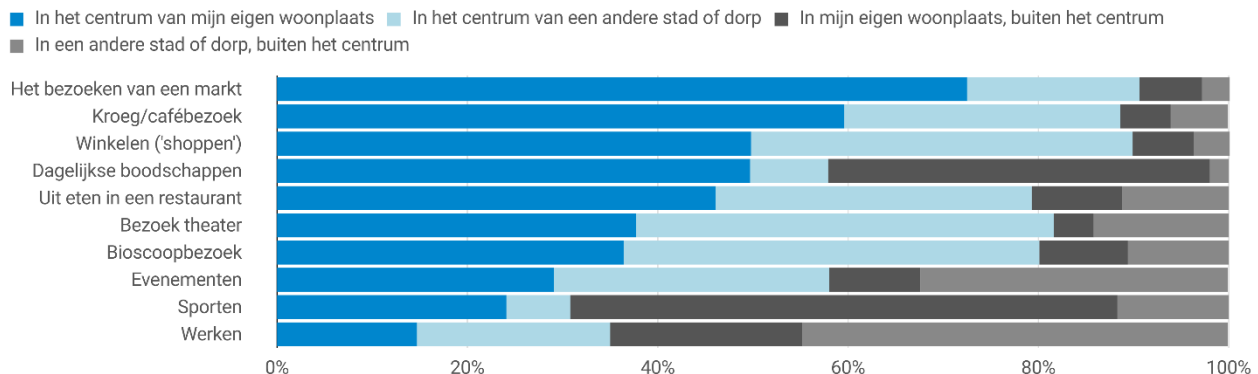

Door Kieskompas Gemaakt met LocalFocus

Bron: Onderzoek Kieskompas in Gelderland (04 - 10 december 2020)

Daarbij werd ook gevraagd of men deze activiteiten meestal in *het centrum van hun eigen woonplaats*, *het centrum van een andere stad of dorp*, *buiten het centrum van hun eigen woonplaats* of *buiten het centrum van een andere stad of dorp* deed. Gelderlanders die wel eens een markt bezochten, doen dat vooral in het centrum van hun eigen woonplaats. Winkelen of het bezoeken van een kroeg, theater, bioscoop, of restaurant doen Gelderlanders vooral in het centrum, sommigen in de eigen woonplaats en sommigen in het centrum van een andere stad. Dagelijkse boodschappen en sporten worden ook vaak buiten het centrum gedaan, maar wel vooral in de eigen woonplaats, terwijl de meest Gelderlanders buiten hun eigen woonplaats werken.

Waar deed u onderstaande activiteiten voor de corona-uitbraak meestal?

Door Kieskompas Gemaakt met LocalFocus

Bron: Onderzoek Kieskompas in Gelderland (04 - 10 december 2020)

Binnensteden worden dus voornamelijk bezocht om een restaurant, café of markt te bezoeken, te gaan shoppen, en voor culturele activiteiten. **Gelderlanders die in het centrum van een stad wonen, blijven hiervoor bijna uitsluitend in hun eigen stad**, terwijl **Gelderlanders die in de buitenwijken van een stad wonen ook restaurants en cafés in andere binnensteden bezoeken**.

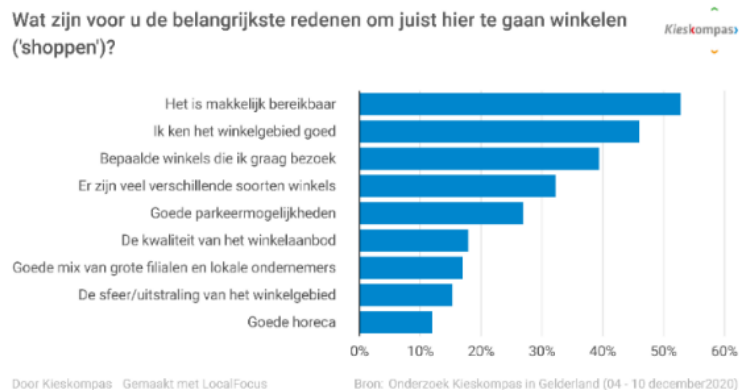
Koopgedrag en verplaatsing

Ook vroegen we Gelderlanders naar hun koopgedrag in het algemeen. Een **meerderheid** van zeven op de tien Gelderlanders gaven aan **tevreden te zijn met het winkelaanbod in hun woonomgeving**. Een bijna even grote groep gaf aan dat ze hun **spullen liever kopen in een echte winkel dan online**. Slechts een derde gaat **normaal gesproken graag winkelen**, terwijl meer dan vier op de tien Gelderlanders het hier (helemaal) niet mee eens is.

In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?

Vervolgens vroegen wij Gelderlanders wat de belangrijkste redenen waren om juist op deze plek te gaan winkelen. Gelderlanders konden daarbij maximaal drie redenen selecteren. De meest genoemde reden om juist op die plek te gaan winkelen ('shoppen'), is dat het **"makkelijk bereikbaar"** is. Ook het **winkelgebied goed kennen** en de **aanwezigheid van bepaalde winkels** die de Gelderlander graag bezoekt zijn belangrijke redenen. Voor één op drie speelt de **variëteit in soorten winkels** een rol, en ruim een kwart noemt **"goede parkeermogelijkheden"**. Minder vaak genoemd zijn **de kwaliteit van het winkelaanbod**, de **mix van grotere filialen en lokale ondernemers**, en de **aanwezigheid van goede horeca**.

De meeste Gelderlanders winkelden (voor de corona-uitbraak) in de eigen binnenstad of in het centrum van een andere gemeente. De helft zegt normaal gesproken met de **auto** te gaan winkelen en een iets kleinere groep gebruikt hiervoor de **fiets**. Eén op vijf Gelderlanders verplaatst zich naar de winkels al **lopend** en slechts één op de tien gebruikt hiervoor **het openbaar vervoer**. Afhankelijk van waar men woont, zijn er grote verschillen. **Meer dan de helft van de Gelderlanders die in het centrum van een stad wonen geeft aan al lopend of met de fiets naar de winkels te gaan**, en slechts een kwart met de **auto**. Wie niet in het centrum van een stad woont, neemt voornamelijk de auto of de fiets. **Voor wie in een buitenwijk van een stad woont is de fiets net iets populairder dan de auto; wie in een dorp of in het buitengebied woont, verkiest de auto.**

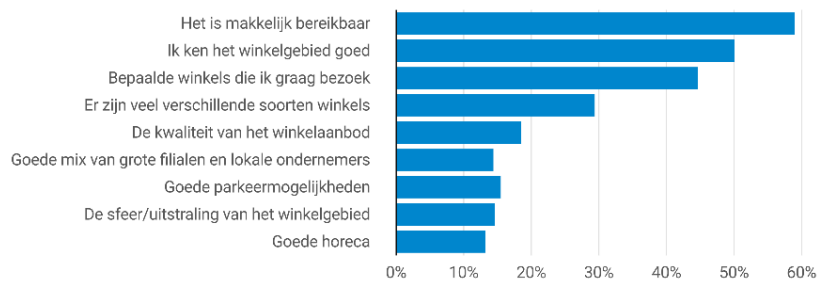

Gelderlanders die normaal gesproken met de fiets of al lopend komen noemen *'het is makkelijk bereikbaar'* en *'ik ken het winkelgebied'* nog vaker dan Gelderlanders in het algemeen.

Wat zijn voor u de belangrijkste redenen om juist hier te gaan winkelen ('shoppen')?

Kieskompas

Gelderlanders die normaal gesproken met de fiets of lopend komen

Door Kieskompas Gemaakt met LocalFocus

Bron: Onderzoek Kieskompas in Gelderland (04 - 10 december 2020)

Ook als we kijken naar Gelderlanders die normaal gesproken met de auto gaan winkelen, zien we dat *'het is makkelijk bereikbaar'* het vaakst wordt genoemd als reden om te gaan winkelen waar ze dat het meeste deden. Ook noemt ruim vier de tien *'goede parkeermogelijkheden'*, hetgeen duidelijk hoger is dan bij Gelderlanders die lopend of met de fiets komen.

Wat zijn voor u de belangrijkste redenen om juist hier te gaan winkelen ('shoppen')?

Kieskompas

Gelderlanders die normaal gesproken met de auto komen

Door Kieskompas Gemaakt met LocalFocus

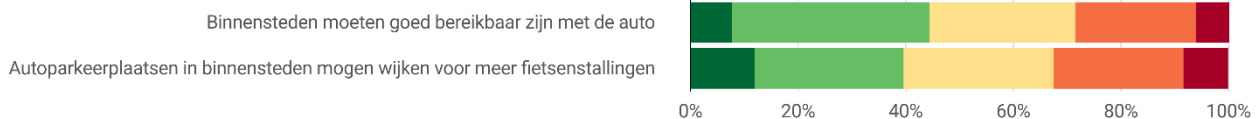
Bron: Onderzoek Kieskompas in Gelderland (04 - 10 december 2020)

Vier op de tien is van mening dat **autoparkeerplaatsen mogen wijken voor fietsstallingen**. Een iets kleinere groep van drie op tien is het hier (helemaal) niet mee eens. Het aantal Gelderlanders dat van mening is dat van mening is dat **binnensteden goed bereikbaar moeten zijn met de auto** is ongeveer vier op tien. De antwoorden op deze stellingen zijn gespleten, net zoals de keuze van voertuig om binnensteden te bezoeken.

In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?

Kieskompas

■ Helemaal mee eens ■ Mee eens ■ Neutraal ■ Niet mee eens ■ Helemaal niet mee eens

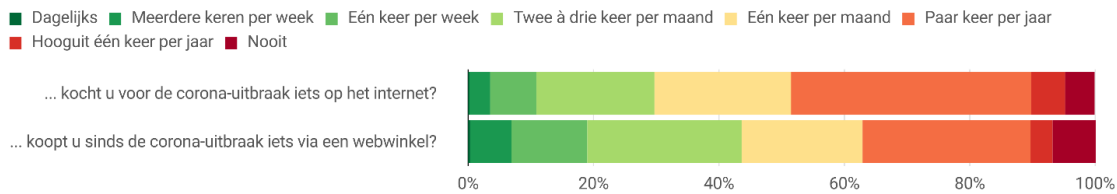
Door Kieskompas Gemaakt met LocalFocus

Bron: Onderzoek Kieskompas in Gelderland (04 - 10 december 2020)

› Koopgedrag online en offline

We vroegen hoe vaak Gelderlanders online winkelen en in hoeverre dit sinds de corona-uitbraak veranderd is. Voor de corona-uitbraak kocht de helft van de Gelderlanders hooguit een paar keer per maand iets online, slechts een minderheid van één op tien deed dit wekelijks. **Sinds de corona-uitbraak is er een verschuiving te zien in hoe frequent men een webshop bezoekt: het aantal wekelijkse bezoekers is verdubbeld naar twee op tien.** Toch geeft een derde van de Gelderlanders aan dat ze nog altijd niet meer dan een aantal keer per jaar iets online kopen.

Hoe vaak...?

Door Kieskompas Gemaakt met LocalFocus

Bron: Onderzoek Kieskompas in Gelderland (04 - 10 december 2020)

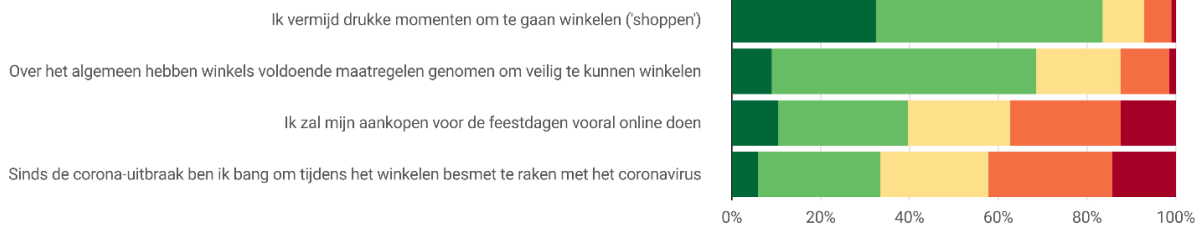
Ondanks de verschuiving is er dus nog altijd een **grote groep Gelderlanders die maar weinig online winkelt**. Dit wordt voornamelijk beïnvloed door leeftijd, opleiding, en geslacht. Jongere Gelderlanders kochten voor de corona-uitbraak al vaker online, en ook nadien zeggen ze regelmatig iets te kopen via een webwinkel dan ouderen. Praktisch geschoolden kopen ook minder online, zowel voor de corona-uitbraak als sindsdien. Tot slot kochten mannen vaker online dan vrouwen; dit verschil is echter minder groot sinds de corona-uitbraak.

Percentage dat wekelijks of vaker online winkelt	Voor de corona-uitbraak in Nederland	Sinds de corona-uitbraak in Nederland
18-34	17.5	26.6
35-49	14.2	23.9
50-64	9.2	18.4
65+	4.2	8.4
Lager-opgeleid	3.4	9.8
Middel-opgeleid	13.4	20.6
Hoger-opgeleid	13.2	23.6
Man	14.6	21.5
Vrouw	7.0	16.2
Totaal	11.0	19.0

Begin december, voor de nieuwe aangekondigde maatregelen, gaf vier op de tien Gelderlanders aan dat ze hun **aankopen voor de feestdagen vooral online** zullen doen, maar een even grote groep is het daar (helemaal) niet mee eens; een **splijtzwam** dus. Eén op de drie Gelderlanders geeft aan **sinds de corona-uitbraak bang te zijn om tijdens het winkelen besmet te raken met het coronavirus**; een iets grotere groep van vier op tien is het (helemaal) niet eens met deze stelling. Wel zegt ruim acht op de tien Gelderlanders **drukke momenten te vermijden om te gaan winkelen ('shoppen')**. Gelderlanders zijn ook tevreden over de door de winkels genomen maatregelen om veilig te kunnen winkelen: twee derde vindt dat **winkels over het algemeen voldoende maatregelen hebben genomen**.

In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?

■ Helemaal mee eens ■ Mee eens ■ Neutraal ■ Niet mee eens ■ Helemaal niet mee eens

Door Kieskompas Gemaakt met LocalFocus

Bron: Onderzoek Kieskompas in Gelderland (04 - 10 december 2020)

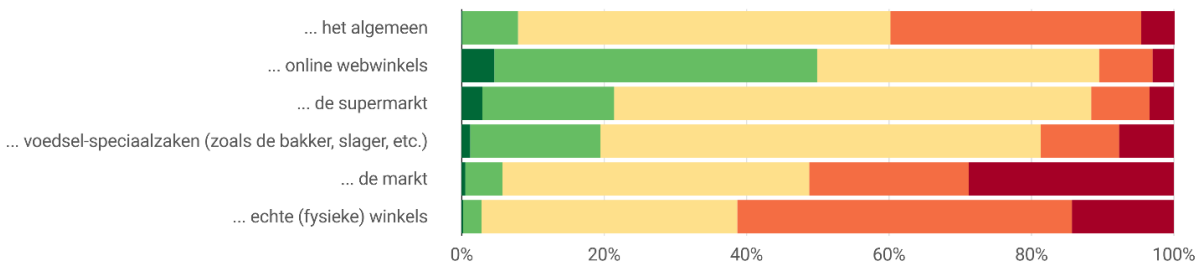
Verandering door corona

Wanneer Gelderlanders werd gevraagd of ze sinds de corona-uitbraak in Nederland in het algemeen meer of minder geld uitgeven, zegt ongeveer **de helft evenveel geld uit te geven, vier op de tien minder, en één op de tien zegt meer uit te geven.**

Er is daarbij een duidelijke verschuiving naar online winkelen zichtbaar. Zo zegt de helft van de Gelderlanders (op wie van toepassing) sinds de corona-uitbraak **meer geld online uit te geven** en zes op de tien Gelderlanders zegt **minder geld uit te geven in echte (fysieke) winkels**. Voor een grote groep van vier op de tien **is er zowel online als offline niets veranderd** sinds de corona-uitbraak. Eén op de vijf zegt meer in de supermarkten en in voedsel-speciaalzaken uit te geven, maar een ruime meerderheid van zes op de tien zegt evenveel geld uit te geven als voordien. Net zoals de fysieke winkels lijdt de markt onder de corona-uitbraak: de helft van de Gelderlanders zegt hier minder geld uit.

Geeft u sinds de corona-uitbraak in Nederland meer of minder geld uit in ...

■ Veel meer geld ■ Meer geld ■ Even veel geld ■ Minder geld ■ Veel minder geld

Door Kieskompas Gemaakt met LocalFocus

Bron: Onderzoek Kieskompas in Gelderland (04 - 10 december 2020)

Vooral Gelderlanders die in een dorp of het buitengebied wonen zeggen meer geld online uit te geven, Gelderlanders uit de stad geven juist meer uit op de markt en minder in voedsel-speciaalzaken. Gelderlanders in het buitengebied hebben de kleinste verandering in hun uitgaven; stadsmensen de grootste.

Er is al veel gespeculeerd over hoe de samenleving door corona zal veranderen tegenover voor de pandemie, maar wanneer aan Gelderlanders gevraagd wordt in hoeverre hun gewoontes zullen veranderen, **lijken we terug te keren naar het leven voor de corona-uitbraak**. Voor bijna elke activiteit is een grote meerderheid ervan overtuigd dat ze het evenveel zullen doen na de crisis als ervoor. Eén belangrijke **uitzondering is thuis werken**: meer dan vier op de tien geeft aan dit **vaker te gaan doen** dan

voor de corona-crisis. Ook opvallend is dat men de verschuiving van fysieke winkels naar online shoppen als iets tijdelijk ziet: wanneer de corona-crisis voorbij is denkt twee derde even veel online en offline te winkelen als ze gewend waren voorheen. Leeftijd, opleiding, geslacht, waar men woont en of hoe streng of effectief iemand de maatregelen vindt, beïnvloedt niet of iemand denkt dat hun gewoontes zullen veranderen of hetzelfde blijven. Onderstaande figuur geeft dus een algemene trend weer, waarin een grote groep denkt terug te keren naar het leven van voor de corona-uitbraak.

De toekomst van stads- en dorpscentra

We stelden respondenten de volgende open vraag: **“Steeds meer mensen winkelen online, daardoor is het voor sommige echte (fysieke) winkels moeilijk om te blijven bestaan. Hierdoor ontstaat leegstand. Als u hieraan denkt, hoe kijkt u dan naar de toekomst van stads- en dorpscentra?”** Hieronder vatten we de meest gehoorde antwoorden samen.

Hoewel een aantal Gelderlanders zonder grote zorgen naar de toekomst van hun stads- en dorpscentra kijkt (*“Daar zal uiteindelijk ook een oplossing voor komen, ik maak me daar geen zorgen over”, “Dat heet evolutie en is onvermijdelijk”, “Dat het eindelijk wel goed komt, we gaan meer lokale producten kopen”*), klinken **de meeste antwoorden wel degelijk zorgelijk of zelfs somber**. Bijna iedereen erkent het gevaar voor fysieke winkels in de centra als gevolg van een toename in online winkelen. Er is angst voor **vershraling van het aanbod en voor leegstand**. Er zijn ook zorgen over wat dit betekent voor de sfeer in de centra (*“dat loopt leeg en wordt ongezellig en onveilig”*). Sommigen geven aan speciaal naar fysieke winkels toe te gaan om deze evolutie tegen te gaan, maar de meesten reiken ideeën aan om hier een mouw aan te passen.

De meest gehoorde oplossing heeft betrekking op **aanpassen van het aanbod**. Er moeten andere functies ter vervanging komen. Vaak genoemd zijn dan **wonen, horeca, en speciaalzaken**. Over die speciaalzaken is echter discussie: volgens sommigen is het voor hen juist extra moeilijk om te overleven, terwijl anderen juist potentieel in het aanbieden van zulke specifieke producten (die ook advies vereisen) zien. Andere functies die vaak genoemd worden zijn cultuur, pop-ups, en groene ruimte.

Hieraan gerelateerd is het vaak gehoorde voorstel om **online met fysiek winkelen te combineren** (*“Het zou mooi zijn als online en fysiek winkelen meer met elkaar verbonden zijn”*). Dat kan bijvoorbeeld door het inzetten op **afhaalpunten**, al dan niet in de winkel zelf (*“Dat leegstaande winkels mogelijk gebruikt gaan worden als locaties om pakketjes af te leveren, op te halen of als opslag”*). Of door verzending en retourneren duurder te maken.

*“De fysieke winkels moeten zich specialiseren, personeel wat **klantvriendelijk en kennis** heeft van de producten. Zelf ook een webshop hebben. Deze volledig combineren met de fysieke winkel. Waardoor je de producten op de site uitzoekt en ze in de winkel afhaalt. Online bestellingen moeten als uitgangspunt geleverd worden bij een afhaalcentrum. Leveren aan huis moet duurder worden, eventueel met een extra bezorg of vent belasting.”*

Verschillende keren wordt ook gezegd dat men **actief de krimp** moet **begeleiden**. Dat kan volgens een aantal respondenten bijvoorbeeld door winkels compacter te huisvesten, of leegstand meteen door groen of tijdelijke functies te vervangen. Overigens worden voor leegstand en verschraling ook vaak hoge **huurprijzen** als oorzaak aangehaald, naast de toename van online winkelen. Daar is volgens velen een rol weggelegd voor het gemeentebestuur die korting op de OZB zou kunnen overwegen.

Volgens een aantal respondenten ligt een oplossing in het meer toegankelijk maken van de centra voor de auto. Dit zou mensen aantrekken die anders naar grotere winkels buiten het centrum zouden gaan. Die bereikbaarheid wordt overigens ook betreffende het OV en de fiets genoemd, maar dan meer in de context van het verbeteren van de ervaring.